

1949 január 3.

Kedves Józsi,

kénytelen vagyok visszatérni karácsonyi - sajnos nem végig lefolytatott - beszélgetésünkre. A Szabad Nép nemcsak nem adja meg a legminimálisabb lehetőségeit annak, hogy irodalmi vonalon újra felvegyem a munkát, hanem más céger alatt folytathatja akarja a Devecseri-Gimes stílusú piszkolódást. Arról értesültem ugyanis, hogy most Szigeti kivégzése van napirenden. Ez - objektív következményeiben - természetesen csak az én eltemetésemnek folytatása lehet. Nincs senki az irodalmi életben, aki a Szigeti elintézését ne az én elintézésem egy részének fogná fel, még akkor sem, ami pedig /pláne ha Gimes írja a cikket/ alig valószínű, ha a cikkben az én nevemet meg sem említik.

Ismétlem: nem lehet négy szemközti beszélgetésekben az én újból való bekapcsolódásomat a magyar irodalmi életbe emlegetni - ugyanakkor azonban a pártlap cikkeiben irodalmi Rajkot csinálni belőlem.

A jelen esetben persze nemcsak rólam van szó. Én elnémulhatok, akár néhány esztendőre is. Ami pozitívet csináltam /és elvonultságomban csinálni fogok/, ahhoz a Rudas és comp. szarakodása nem ér fel. De Szigeti fiatal, kezdő, tehetséges ember, akit ilyen módon jóval könnyebb teljesen kikészíteni. De vajjon akkora-e a tudományos káderbőségünk, hogy az ilyeneket ki lehet és ki kell pusztítani? Vagy okvetlenül a Rudas lányát kell elvenni ahhoz, hogy valaki - akármilyen tehetségtelen legyen is - ideológiai kádernek számítson? És ha nem - pszichoanalitikusnak kell lennie vagy legalább is kapcsolatban állni hozzájuk?

It térek ki a kérdés egy másik objektíve fontos oldalára. Azáltal, hogy hat hónap óta a kapitalizmus maradványai elleni harc harc kizárólag Lukács-s-kérdéssé vált, vigan lubáckolnak az összes pszichoanalitikusok, pedológusok stb. Hiszen a Szabad Nép semmi más ideológiai elhajlás ellen nem harcolt, mint az én valóságos és rágalmakban kiagyalt hibáim ellen. Ennek a társaságnak érdeke, hogy a pártsajtóban kizárólag Lukács-kérdéssé redukálódjék a kapitalizmus maradványai elleni küzdelem. De vajjon a pártnak is ez-e az érdeke?

Kérem, gondolja át ezeket a kérdéseket és mindenképpen akadályozza meg a Szigeti elleni cikk megjelenését. Horváth Márton elvtárssal tegnap beszéltem telefonon; megígérte, hogy a jövő vasárnap nem jelenik meg a cikk, de máskülönben, a dolog lényegét illetőleg, egyáltalában nem nyugtatott meg beszélgetésünk.

A régi barátsággal üdvözli

NTA FIL. INT.
Lukács Arch.

1644 34-1483/12

G.L. zárt fiókjából

1483/5

1949 november 26.

Kedves Józsi,
azért fordulok levélben Magához, mert nem akarom se telefonnal, se beszélgetéssel alkalmatlan időben zavarni. Ezt a pár sort akkor olvashatja el és válaszolhatja meg, ha van egy kis ráérő ideje.

Egy régi kérésről van szó. Nagyon szeretnék végre már tudományosan is dolgozni. Még pedig - régebbi terveim megváltozásával - most bevezetést szeretnék írni a marxista esztétikához; az etikát későbbi időre halasztom. Most már a helyzet ma úgy áll, hogy egyetemi előadásaim teljesen értelmetlenné váltak. Az esztétika nem kötelező tantárgy /ami bevezetést esztétikába az irodalomtörténetészeknek elő kell adni, azt Szigeti is el tudja végezni./ Így most az én előadásaimat 20-40 ember hallgatja, olyan, akinek véletlenül akkor van egy üres órája. Ezért igazán nem érdemes a készüléssel együtt heti két napot feláldozni.

Az én eredeti tervem az volt, hogy átmenyek a Filozófiai Intézethez és az aspiránsok nevelésével fogok foglalkozni, ami engem pedagógiailag is jobban vonz. De a Filozófiai Intézet létrejötte elhúzódik. Ezért az a kérésem volna, hogy a párt engedélyezzen nekem az egyetemen egy éves fizetési szabadságot; addig a Filozófiai Int. dolga is el fog dőlni. Mint látja, arról van szó, hogy megismétlem, amit tavasszal kértem, amitől azonban a Rudas-ügy miatt akkor elálltam. Csak arról van szó, hogy megkapjam ehhez a párt elvi beleegyezését, a dolgot technikailag aztán Ortutaynál magam fogom elintézni.

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Budapest, 1950. május 18.

Kedves Józsi,

mint a kéziratból láthatja, húzásainak túlnyomó részét elfogadtam, sőt néhány helyen, ahol a megmaradt rész a húzás után számomra értelmét veszítette, még többet húztam mint maga. Most néhány szót azokról a helyekről, amelyek egyelőre köztünk vitásaknak látszanak.

Mindenekelőtt köszönöm, hogy a "békés belenövés" veszélyére figyelmeztetett. Ezt a helyet ennek megfelelően átírtam, persze tudatában annak, hogy egy Richelieu-Rudas-módszer mellett nincs az a tiz sor, amely ne tartalmazhatná egy halálos ítélet megindoklását.

Mint láthatja, elfogadtam a Horváth-Márton-idézet körüli részek kihagyását. Ennek a résznek előtérbe állítása, mint maga azt biztosan rögtön látta, szoros összefüggésben volt beszélgetésünknek azzal a részével, amely az én részvételemre az irodalmi életben vonatkozott. Mivel itt semmiképpen sem változtattam meg álláspontomat, a kitörölt részek helyébe a második fejezet végére /5. oldal/ néhány sort szurttam bele, amely ugyanezt az álláspontot diszkrétebber fejezi ki.

A kihuzott részek közül visszaállítottam a következőket: a szovjetirodalomra vonatkozó részben először azt a passzust, hogy régi cikkek nem a szovjetirodalom egésze, hanem a kapitalista maradványok ellen irányultak, másodsor azt, amelyben megállapítom, hogy már a vita előtt kifejezetten beszéltem a szovjetirodalom magasabbrendűségéről. Ezeknek bennmaradása mulhatatlan előfeltétele annak, hogy ez az önkritika az enyém legyen és ne egy Molnár Miklós-stilusu.

Az utolsó szakaszban a kihagyott mondat helyébe egy ujjonnan stilizáltat tettem, amelyben kiemeltem, hogy véletlen objektuma vagyok a nyugati imperialisták "védelmének". Ennek bennmaradását is mulhatatlanul szükségesnek tartom.

Végül szükségesnek tartom, hogy az önkritikában legalább egy helyen jelezve legyen, hogy a vitában kimondott összes rágalmakkal, ostobaságokkal stb. nem tartom magamat kötelezve egyetérteni. Ezt már megtettem Rudasnak válaszolva. Azóta Devecsery, Gimes, Gergely Sándor stb. ontották a Rudasiádságot; a vitában felmerült nem egy elméletileg helytelen dolog /Horváth Márton a naturalizmusról/. Én e cikkben fenntartás nélkül szolidarizálok magamat a maga cikkének perspektívájával, de kell, hogy egy legalább célzásszerű fenntartással éljek a vit[á] egészét illetően.

Meg vagyok róla győződve, hogy a nyilatkozat ilyen hangja éppen őszinteségénél fogva a pártnak hasznosabb, mint egy Molnár Miklós-íráda.

"Hier steh ich, ich kann nicht anders," mondotta a fiatal még forradalmár Luther.

Meleg üdvözlettel

Gyuri

It. m.: 804

MTA Filozófiai Intézet
Lukács Arch. és Könyvtár
Leltár X-381/197/4

3

Kedves Józsi,

mind a kéziratból láthatja, huzásainak túlnyomó részét elfogadtam, sőt néhány helyen, ahol a megmaradt rész a huzás után számomra értelmét veszítette, még többet huztam mint maga. Most néhány szót azokról a helyekről, amelyek egyelőre köztünk vitásaknak látszanak.

Mindenekelőtt köszönöm, hogy a "békés belenövés" veszélyére figyelmeztetett. Ezt a helyet ennek megfelelően átírtam, persze tudatában annak, hogy egy Richelieu-Rudas-módszer mellett nincs az a tiz sor, amely ne tartalmazhatná egy halálos ítélet megindoklását.

Mint láthatja, elfogadtam a Horváth-Márton-idézet körüli részek kihagyását. Ennek a résznek előtérbe állítása, mint maga azt biztosan rögtön látta, szoros összefüggésben volt beszélgetésünknek azzal a részével, amely az én részvételemre az irodalmi életben vonatkozott. Mivel itt semmiképpen sem változtattam meg álláspontomat, e kitörölt részek helyébe a második fejezet végére /5. oldal/ néhány sort szurtam bele, amely ugyanezt az álláspontot diszkrétebben fejezi ki.

A kihuzott részek közül visszaállítottam a következőket: a szovjetirodalomra vonatkozó részben először azt a passzust, hogy régi cikkeim nem a szovjetirodalom egésze, hanem a kapitalista maradványok ellen irányultak, másodsor azt, amelyben megállapítom, hogy már a vita előtt kifejezetten beszéltem a szovjetirodalom magasabbrendűségéről. Ezeknek benmaradása mulhatatlan előfeltétele annak, hogy ez az önkritika az enyém legyen és ne egy Molnár Miklósstilusu.

Az utolsó szakaszban a kihagyott mondat helyébe egy ujjonnan stilizáltat tettem, amelyben kiemeltem, hogy véletlen objektuma vagyok a nyugati imperialisták "védelmének". Ennek benmaradását is mulhatatlanul szükségesnek tartom.

Végül szükségesnek tartom, hogy az önkritikában legalább egy helyen jelezve legyen, hogy a vitában kimondott összes rágalommal, ostobaságokkal stb. nem tartom magamat kötelezve egyetérteni. Ezt már megtettem Rudasnak válaszolva. Azóta Devecsery, Gimes, Gergely Sándor stb. ontották a Rudasiádákat; a vitában felmerült nem egy elméletileg helytelen dolog /Horváth Márton a naturalizmusról/. Én e cikkben fenntartás nélkül szolidarizálok magamat a maga cikkének perspektívájával, de kell, hogy egy legalább célzásszerű fenntartással éljek a vita egészét illetőleg.

Meg vagyok róla győződve, hogy a nyilatkozat ilyen hangja éppen őszinteségénél fogva a pártnak hasznosabb, mint egy Molnár Miklósiáddá.

Hier steh ich, ich kann nicht anders, mondotta a fiatal még forradalmár Luther.

Meleg üdvözlettel

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

... a ...
... a ...
... a ...

... a ...
... a ...
... a ...

... a ...
... a ...
... a ...

... a ...
... a ...
... a ...

G.L. zárt fiókjából

... a ...
... a ...
... a ...

... a ...
... a ...
... a ...

... a ...
... a ...
... a ...

... a ...
... a ...
... a ...

... a ...
... a ...
... a ...

1875. évi évi

144234-1483/6

1950 augusztus 2.

Kedves Józsi,

most hogy a nyilatkozat a Társadalmi Szemlében
megjelent, szeretném Magát beszélgetésünk egy epizódjára
emlékeztetni. Maga akkor elmesélte nekem, hogy a lengyeleknek
a Párt azt a tanácsot adta, hogy egyelőre ne nyomják adják ki
ez én könyveimet. Mivel azt hiszem, hogy most ez az "egyelőre"
megszűnt, nagyon kérem értesítse őket arról, hogy most már
nincs akadály a megjelenésre. Természetesen emennyiben ilyen
eltanácsolás másoknál is megtörtént volna, arra is kérném,
hogy ezeket is vonassa vissza.

Nagyon szépen élünk és pihenünk itt Dobogókőn és ~~Gertrud~~
Gertruddal együtt sokszor üdvözöljük Magát, Lilit és a Gye-
rekeket.

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

149634-1493/7

1950 szeptember 3.

Kedves Józsi, a Társadalmi Szemle szerkesztőségi ülése után folytatott rövid beszélgetés, azt hiszem, szükségessé teszi, hogy a közel jövőben megbeszéljünk néhány kérdést.

Utolsó hosszabb együttléstünkön nagyon világosan kifejtettem Magának, mi az álláspontom saját résztvételemet illetően a magyar irodalmi életben. A Forum hirtelen megszüntetését megtudva, úgy véltem, hogy Maga is elfogadta ezt az álláspontomat.

Most ellenben rendkívül ellentétes mozzanatok merültek fel e rövid beszélgetés során. Egyfelől arról értesültem, hogy a Csillag szerkesztőbizottságának tagjává neveztek ki /anélkül, hogy megkérdeztek volna/, sőt sürgősen cikket is kívánnak tőlem. Másfelől mindenki természetesen tartja, hogy a magyar kiadók továbbra is bojkottáljanak /Dobroljubov előszó/, sőt Maga szerint "a holdban élek", ha azok után, amit Rákosi elvtárs utolsó hármashban lefolytatott beszélgetésünkön mondott, azt hiszem, hogy a vita folyamán történt nemzetközi eltanácsolásokat /lengyelek/ meg lehet szüntetni.

Bár ismét hangsúlyozom, hogy utolsó beható beszélgetésünkben kifejtett álláspontomon semmit sem változtattam, mégis be fogja látni, hogy az itt vázolt helyzet oly zavaros és

~~és ellentmondásos, hogy tisztázására szükség van. Ezért kérem, beszéljünk meg ezeket a kérdéseket a közel jövőben.~~

és ellentmondásos, hogy tisztázására szükség van. Ezért kérem, beszéljünk meg ezeket a kérdéseket a közel jövőben.

Meleg üdvözlettel

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Rivier

164634-1183/9

195 1 május 6.

Kedves Józsi,

az írókongresszus egy "meteorológiai" következményére szeretném időben figyelmeztetni. A maga beszédében igen helyesen hangsúlyozta az emigráns írók kommunista, proletár voltát szemben az itthoniakkal. Mivel azonban - amire szerintem objektíve semmi szükség nem volt - az otthoniaknál nem említette József Attila nevét "meteorológusaink" már elkezdének azon gondolkodni, mennyiben és mennyire kell "kiiktatni" József Attilát. Véleményem szerint ez ellen idejekorán fel kell lépni, mielőtt irodalmi botrány lesz belőle.

Természetesen: József Attila értékelés nálunk még nincs. A 45-ös apoteózis annak idején politikailag helyes volt, bár azzal a hibával járt, hogy József Attilát kijátszották Petőfi és Ady ellen. Most azonban ideje volna helyes értékeléshez eljutni, Marx szavaival élve, rembrandti portrét rajzolni róla. Ennek az aktuális feladatnak azonban akadélya egy ilyen hangulat. Ezért figyelmeztetem magát rá, amikor még csirájában elfojtható.

Meleg üdvözlettel

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

7

164634-1483/9

195 1 november 8.

Kedves Józsi,

ne vegye rossz néven, hogy megint elavult érintkezési módok segítségével fordulok magához, de a maga titkársága oly "modernül" van berendezve, hogy minden támadást visszaver. Talán emlékszik még, hogy a színészkongresszuson kértem, adjon alkalmat egy negyedórás beszélgetésre. Ezt a kéresemet ismétlem meg most és kérem bizza meg titkárságát, hogy az időpontot és a helyet velem közölje.

Meleg üdvözléssel

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Révainak

8

144234-1493/10

1951 december 3.

Kedves Józsi,

bizonyára emlékezni fog még Vedresről folytatott beszélgetésünkre, valamint arra, hogy én akkor Vedres tudta és megkérdezése nélkül, lányától kapott információk alapján, fordultam magához. Most felkeresett engem Vedres és azt mondta, hogy lányától tudomást szerzett beszélgetésünkről és hogy számára a római megoldás lehetetlen, részben mert felesége nem utazhatik, részben és főleg, mert ő mindenképpen itt akar maradni és fizikai lehetőségei határain belül itt akar dolgozni mind művésziileg, mind pedig társadalmi vonalon. Ezért kell visszatérni arra a megoldásra, amelyet maga első és legjobb megoldásnak ajánlott fel: a nyugdíj felemelésére. Nagyon kérem, intéztesse el a dolgot minél gyorsabban, mert Vedresné, lehet, hogy néhány hét múlva már hazajön a kórházból, de felépülésére semmi remény nincs és így a család súlyos anyagi helyzete aktuális és égető probléma.

Meleg üdvözlettel

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

9